

МИСЛОВНИТЕ КАРТИ В ОБУЧЕНИЕТО ПО СЧЕТОВОДСТВО

доц. д-р Ива Монева,
ВСУ „Черноризец Храбър“
ORCID ID: 0009-0002-1200-4773
е-мейл адрес: iva.moneva@vfu.bg ivamoneva@abv.bg

Резюме: *Изследването разглежда приложението на мисловните карти като педагогически инструмент в обучението по счетоводство, съобразен с когнитивните особености и предпочитанията на студентите от поколение Z. Теоретичната рамка включва представяне на концепцията за множествените интелигентности, линейното и визуалното мислене, както и еволюцията на мисловните карти от ръчно рисувани схеми до съвременни дигитални приложения. Представен е опитът от интегрирането на мисловни карти в учебния процес по счетоводство чрез серия от пет тематични домашни задания, обхващащи основни счетоводни теми: активи, пасиви, собствен капитал, приходи и разходи, и финансови отчети. Анализът на студентските работи и проведените разговори показва, че визуалното структуриране на информацията подпомага по-доброто осмисляне на учебното съдържание, улеснява запаметяването, стимулира креативността и насърчава индивидуалния подход към ученето. Резултатите потвърждават, че мисловните карти са ефективен инструмент за подобряване на когнитивните процеси и ангажираността на студентите, като същевременно допринасят за модернизирането на университетското обучение по счетоводство. Изследването подчертава необходимостта от интегриране на визуални и асоциативни методи в преподаването с цел постигане на по-висока синергия между логическото, визуалното и творческото мислене.*

Ключови думи: *счетоводство, обучение по счетоводство, мисловни карти*

MIND MAPS IN ACCOUNTING EDUCATION

Assoc. Prof. Iva Moneva, PhD,
VFU “Chernorizets Hrabar”

Summary: *The study examines the application of mind maps as a pedagogical tool in accounting education, aligned with the cognitive characteristics and learning preferences of Generation Z students. The theoretical framework includes an overview of the concept of multiple intelligences, linear and visual thinking, as well as the evolution of mind maps from hand-drawn schemes to contemporary digital applications. The paper presents the experience of integrating mind maps into the accounting learning process through a series of five thematic*

homework assignments covering key accounting topics: assets, liabilities, equity, revenues and expenses, and financial statements. The analysis of student work and the discussions conducted with them indicate that the visual structuring of information supports deeper understanding of the learning material, facilitates memorization, stimulates creativity, and encourages an individualized approach to learning. The results confirm that mind maps are an effective tool for enhancing cognitive processes and student engagement, while also contributing to the modernization of university-level accounting education. The study highlights the need to integrate visual and associative methods into teaching in order to achieve stronger synergy between logical, visual, and creative thinking.

Key words: *accounting, accounting education, mind maps*

Въведение

Развитието на съвременното университетско образование поставя пред преподавателите необходимостта да търсят нови, по-ефективни подходи за представяне и осмисляне на учебното съдържание. В контекста на обучението по счетоводство това предизвикателство е особено осезаемо. Същевременно поколение Z демонстрира ясно изразени предпочитания към визуални, интерактивни и персонални форми на учене, които надхвърлят рамките на линейното мислене. Всичко това налага преосмисляне на преподаването и интегриране на инструменти, които съчетават логическото, визуалното и асоциативното познание.

Настоящото изследване е посветено на приложението на мисловните карти като инструмент в обучението по счетоводство. Формулира ни са следните основни задачи: 1) Да се представят теоретичните основи на мисловните карти като инструмент за визуално мислене и тяхната еволюция; 2) Да се обърне внимание на когнитивните особености на поколение Z, релевантни към избора на подходящи методи на преподаване на счетоводство; 3) Да се опише опитът от прилагането на мисловните карти в учебния процес по счетоводство, вкл. структурата на възложените задачи и организацията на обучението; 4) Да се обобщят впечатленията и обратната връзка на студентите; 5) Да се формулират изводи относно приложимостта на мисловните карти като ефективен инструмент за обучение по счетоводство. И в допълнение, разработката може да бъде разглеждана като логично продължение на предходни изследвания на автора¹, посветени на университетското обучение по счетоводство.

¹ В търсене на синергията между традиционното преподаване, модерните технологии и нуждите на съвременните студенти -

Преподаване извън рамките

Хауърд Гарднър, професор по когнитивни науки и образование в Харвард, формулира концепцията за множеството интелигентности. Според него хората имат различни начини на учене и обработка на информация. Той разделя интелигентността на категории: лингвистична, логико-математическа, музикална, пространствена, телесно-кинестетична, интерперсонална, интраперсонална, натуралистична и евентуално екзистенциална. Въпреки това образователните системи по света се фокусират основно върху логико-математическата и лингвистичната интелигентност, което води до доминация на линейното мислене и пренебрегване на другите форми на интелект (Castillo, 2025). Може да се твърди, че тази доминация в мисленето, и оттам в преподаването създава известни ограничения в университетското обучение и стеснява възможностите за усвояване на знанието. На свой ред възниква въпросът какво представлява линейното мислене и до колко то е докрай единствено и релевантно към стила на учене на съвременните студенти и тяхната интелигентност? От една страна, линейното мислене е когнитивен стил, при който човек възприема и обработва информацията по последователен начин. Характеризира се с логическа подреденост, причинно-следствени връзки и ориентация към ясна крайна цел. Като основни характеристики на линейното мислене могат да се посочат последователност - мисленето протича като линия; причинно-следственост - всяка стъпка се основава на предходната и води към следващата; фокус върху резултата - целта е да се достигне до конкретен извод и/или решение; структурираност - информацията се организира в логически ред, често под формата на списъци, планове или алгоритми. От друга страна, представителите на поколение Z акцентират върху индивидуални подходи на учене и разнообразни стратегии на преподаване (Lopez, Abadiano, 2023).

Логиката на изложеното налага разбирането, че предположението, че трябва да се учи единствено и само като се стимулира линейно мислене е концептуално ограничено, т.к. се редуцира сложността на познавателните процеси до последователни, еднопосочни логически операции. Подобна перспектива пренебрегва и факта, че съвременните студенти изискват интегриране на различни когнитивни подходи, вкл.

<https://ejournal.vfu.bg/index.php/vfu/article/view/219>, Приложението на модела на обърнатата класна стая в обучението по счетоводство - <https://ejournal.vfu.bg/index.php/vfu/article/view/220>, Роля, компетентност и отговорност на преподавателя в съвременната академично екосистема - <https://ejournal.vfu.bg/index.php/vfu/article/view/221/230>

системно, пространствено и визуално мислене. Това обаче не предполага обезценяване или отхвърляне на линейното мислене. Напротив — то остава съществен компонент на аналитичния процес, особено при структуриране на информация, формулиране на аргументи и изграждане на логически последователни разсъждения. По-скоро става дума за необходимостта линейното мислене да бъде допълвано, а не замествано, от други когнитивни модели, които позволяват по-цялостно, гъвкаво разбиране на учебното съдържание. Може да бъде добавено, че мисленето и интелигентността на съвременните студенти изискват по-различно преподаване. То безспорно трябва да е тясно свързано със стиловете на учене и с мотивационните фактори. Тези фактори могат да насърчават или могат да възпрепятстват активното участие в учебния процес, т.к. усилията, които влагат в дадена задача, биват мотивирани от увереността им в собствените им умения за постигане на желания краен резултат (Божилова, 2025). Изхождайки от фокуса, имплицитен в наименованието на параграфа, следва да се разгърне предположението за преосмисляне и разширяване на установените методологични парадигми.

Мисловни карти

За британския психолог и автор Тони Бюзан може да се каже, че е алтернативен, когато предлага мисловните карти като начин за създаване на по-смислено и по-разбираемо учебно съдържание. Според него, преподаването следва да провокира визуалното мислене, а книгата му „Използвай главата си“ поставя основите на концепцията за визуално организиране на информация чрез асоциативни връзки. Основната цел е да се предложат методи за подобряване на паметта, концентрацията и креативността чрез нови техники за учене и структуриране на информацията. Бюзан критикува традиционното линейно водене на бележки и предлага алтернативен подход — мисловна карта, която отразява начина, по който мозъкът естествено създава асоциации. Бюзан подчертава, че мозъкът не мисли в списъци, а в мрежи от взаимосвързани идеи. Мисловната карта имитира тази структура (Buzan, 1974). Методът използва изображения, думи, форми, цветове и линии, структурирани като клони, излъчващи се от централна идея, за да създаде модел на мислене, който ангажира целия мозък. Бюзан се превръща във водещ лектор на тема мозък и учене, а мисловните карти като визуално представяне на мисловния процес бързо стават популярни като творческа, иновативна и ефективна алтернатива на линейните записки.

Мисловните карти са йерархична схема, графично представена, в която централната идея е в средата, а от нея излизат разклонения, съдържащи основни подтеми,

детайли и връзки.² Централната идея е фокусът на картата. Разклоненията са основните разсъждения, позволяващи проследяване на мисловния процес. Те включват ключово изображение или ключова дума, изписани върху свързана с централната идея линия. Второстепенните теми (подтемите) също се изобразяват като разклонения на клоните от по-високото ниво, третостепенните са разклонения на второстепенните и т.н. до маркиране на всички детайли. Всички клони се свързват в мрежовидна структура.

От публикуването на първата работа на Бюзан през 1974 г. до днес мисловните карти са преминали дълъг път и значително са еволюирали. В началото те са ръчно рисувани схеми. С течение на времето и под влияние на дигитализацията и развитието на специализирани софтуерни приложения, те се превръщат в интерактивни инструменти. Съвременните дигитални мисловни карти надхвърлят първоначалната си функция на визуални бележки, като предлагат възможности за интегриране на изображения, видеа, линкове, съвместна работа в реално време и автоматизирано структуриране на информацията. Отделно от това, мисловните карти могат да се интегрират в платформи за визуално мислене като Canva и Miro. Създадени са дигитални инструменти като iMindMap, Xmind, MindMeister и други, които правят метода достъпен за масова употреба. Всичко това допринася за разширяване на тяхното приложение, вкл. ѝ в образованието. В допълнение, прилагането на мисловни карти в преподаването позволява отчитане на индивидуалните работни навици, нагласи и ценностни ориентации на студентите, които оказват съществено влияние върху начина, по който те възприемат, осмислят и интерпретират учебното съдържание. Изследване на университета „Джонс Хопкинс“ установява, че студентите, които използват мисловно картиране, могат да повишат академичните си резултати с 12%. Според доклад в Уикипедия 80% от студентите смятат, че мисловното картиране им помага по-добре да разбират научни концепции. Също, считат че мисловното картиране подпомага генерирането на идеи, визуализирането на концепции, развитието на критично мислене, подобряването на уменията за четене и писане, работата по научни разработки или дипломни проекти, организирането на писмени документи и планирането на презентации. (Dey, 2025).

2

https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%B8%D1%81%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B0_%D0%BA%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%B0

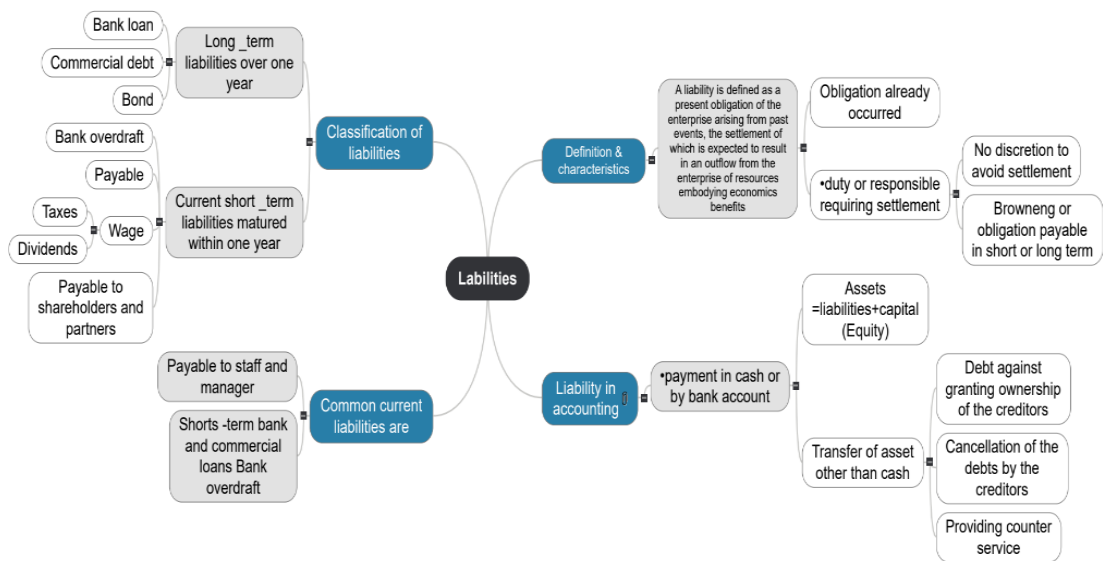
Мисловните карти в обучението по счетоводство

В резултат на установената полезност и приложение на мисловните карти в образователния процес, както и от специфичните характеристики на поколенческия профил на поколение Z мисловните карти се интегрираха като инструмент в обучението по счетоводство. На студентите от специалност „Международен бизнес на английски език“, втори курс, редовно обучение бяха възложени пет домашни задания, обхващащи темите активи, пасиви, собствен капитал, приходи и разходи, и финансови отчети. Преди изпълнението на всяко задание са провеждани лекционни и семинарни занятия, в рамките на които методичните единици по темите са подробно разгледани и практически отработени. По този начин се осигури необходимата теоретична и приложна подготовка за самостоятелното справяне със задачите. Всяко от домашните задания беше предоставено с краен срок за изпълнение, повече от една седмица, което даде възможност на студентите да планират адекватно времето си, да задълбочат разбирането си по съответната тема и да демонстрират усвоените знания и умения в контекста на индивидуалната работа. Задачите имаха за цел да подпомогнат структурираното осмисляне на учебното съдържание, да стимулират визуалното и пространственото мислене и да насърчат активното придобиване на знания. Отделно от това, чрез включването на мисловни карти като домашни задания се целеше да се предложи по-интересна, по-динамична и аналитично наситена перспектива към процеса на обучение и към резултатите от него и не на последно място споделена съпричастност. На вниманието на читателя се представя подбор от домашни задания, по едно представително изпълнение от всяка тематична област. Този подбор има за цел да илюстрира нивото на усвояване на учебното съдържание и разнообразието в подходите на студентите при решаването на поставените задачи.

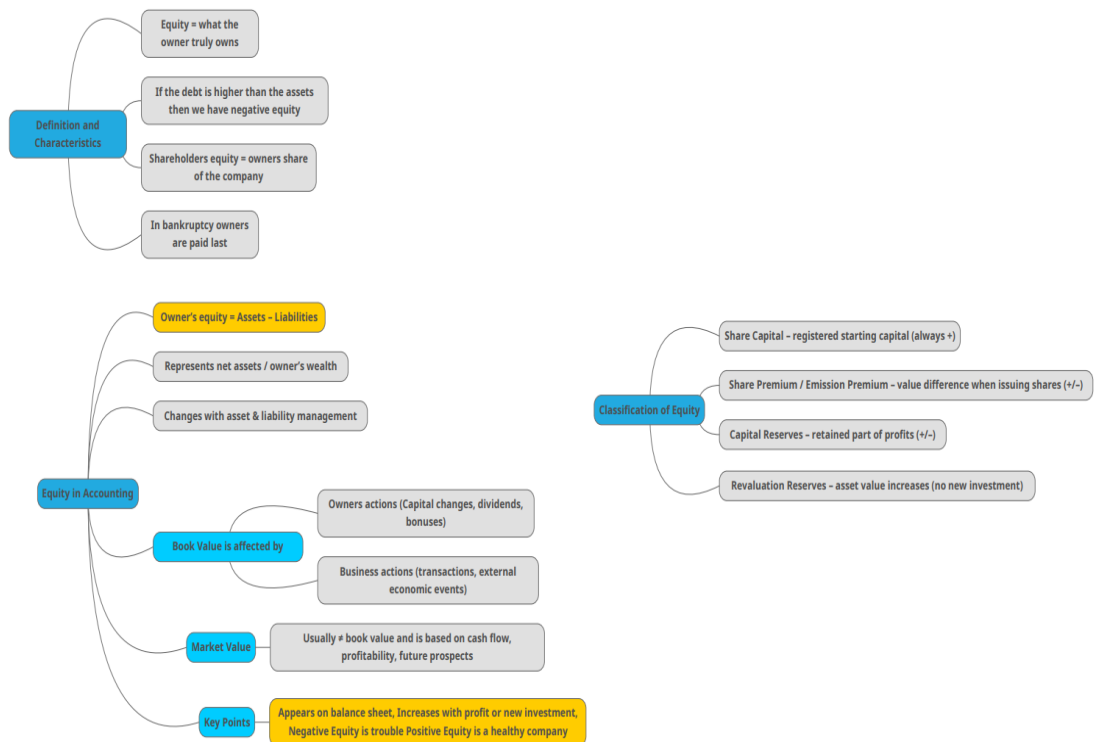
Източник: Мария Кафедзи, спец. „Международен бизнес на АЕ“, 2 к., ред.об.

Тема на домашната работа: Активи (Assets)

Източник: Прешъс Алоие спец. „Международен бизнес на АЕ“, 2 к., ред.об.

Тема на домашната работа: Пасиви (Liabilities)

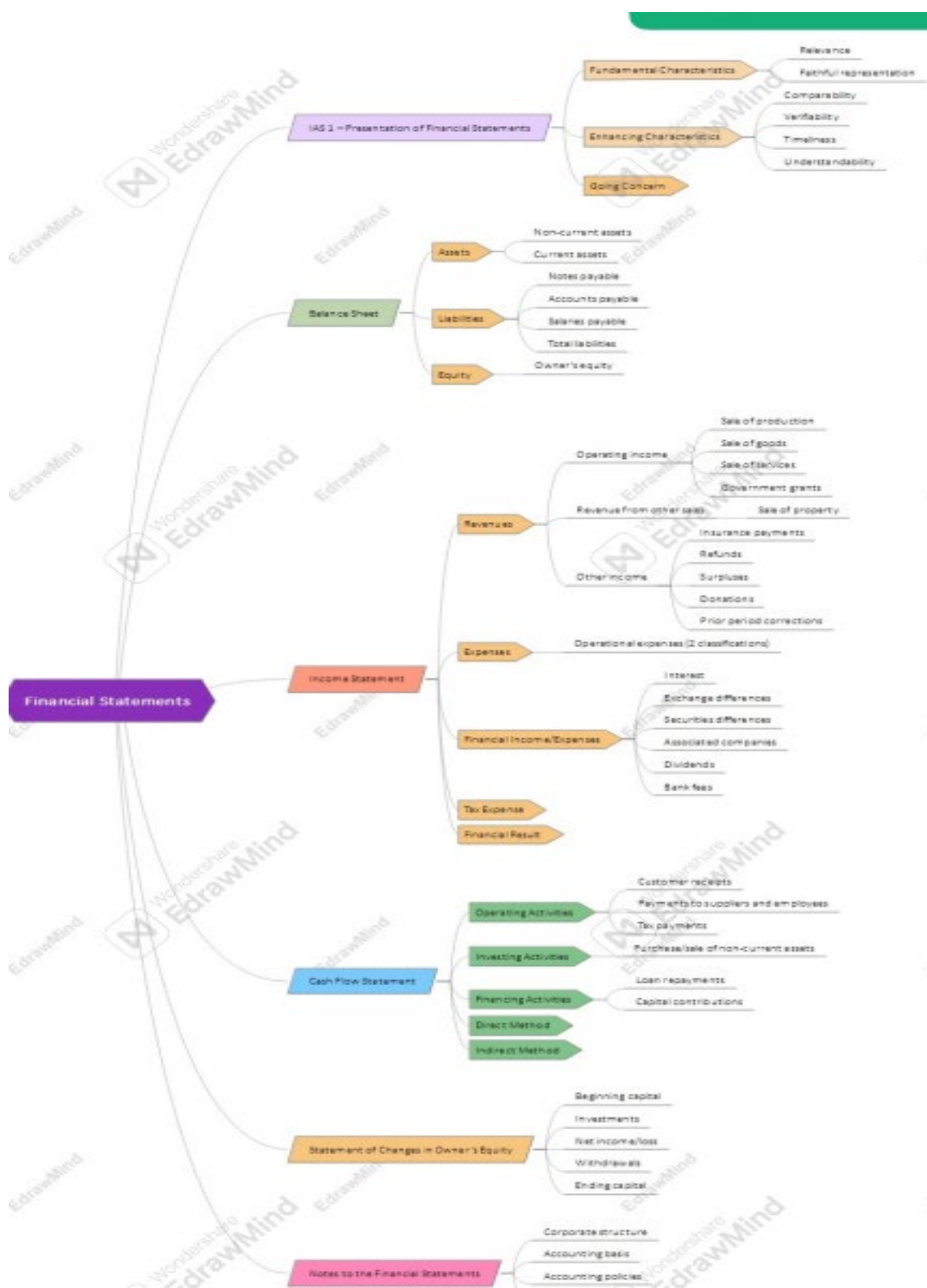
Източник: Виктор Рачев, спец. „Международен бизнес на АЕ“, 2 к., ред.об.

Тема на домашната работа: Капитал (Equity)

Източник: Никита Карпасов, спец. „Международен бизнес на АЕ“, 2 к., ред.об.

Тема на домашната работа: Приходи и разходи (Revenues & Expenses)

Източник: Ангел Великов, спец. „Международен бизнес на АЕ“, 2 к., ред.об.

Тема на домашната работа: Финансови отчети (Financial Statements)

Въз основа на проведените разговори със студентите могат да бъдат формулирани няколко съществени извода относно ефекта от използването на мисловни карти в обучението по счетоводство. Студентите споделят, че в процеса на изготвяне на картите по съответните теми ползите са свързани с по-лесното обработване и усвояването на учебното съдържание. На първо място, визуализирането им е позволило да възприемат изучаваните компоненти като цялостна и логически структурирана система. На второ място, асоциативният характер на графичните елементи е допринесъл за подобряване на паметта. На трето място, студентите подчертават, че свободната и гъвкава форма на мисловните карти е стимулирала тяхната креативност и е създала условия за по-индивидуален подход към учебното съдържание. В обобщение, споделените впечатления потвърждават, че мисловните карти функционират като един добър инструмент за учене и когнитивно развитие.

Заклучение

Извършеното изследване потвърждава, че интегрирането на мисловните карти в обучението по счетоводство представлява ефективен инструмент, който отговаря на когнитивните особености, мотивационните потребности и очакванията на съвременните студенти, представители на поколение Z. Анализът на домашните задания и проведените разговори със студентите показват, че визуалното структуриране на информацията подпомага по-доброто осмисляне на учебното съдържание и стимулира активното участие в учебния процес. Мисловните карти допринасят за подобряване на паметовите процеси, за развитие на креативността и за формиране на умения за анализ. Също, методът създава условия за индивидуално учене.

И в заключение, изследването подчертава необходимостта от преосмисляне на традиционните похвати в университетското образование по счетоводство и от интегрирането на инструменти, които съчетават логическото, визуалното и асоциативното мислене. Мисловните карти се утвърждават като подходящо средство за постигане на тази синергия.

Използвана литература:

1. Божилова, А. 2025. Самочувствие за работа на студентите по логопедия в логопедичната практика. Сборник статии и материали към Национална кръгла маса „Перспективи в развитието на висшето образование по логопедия“, Университетско издателство „Св. Климент Охридски“
2. Buzan, T. 1974. Use Your Head. Online. Достъпно на: https://www.academia.edu/16423603/Buzan_Tony_Use_Your_Head. [видяно 2025-10-20]
3. Castillo, M. 2025. Thinking in Different Directions. AJNR 2014, 35 (4) 615-616. Online. Достъпно на: <https://www.ajnr.org/content/ajnr/35/4/615.full.pdf> [видяно 2025-11-18]
4. Lopez, E., Abadiano, M. 2023. Understanding Generation Z, The New Generation of Learners: A Technological-Motivational-Learning Theory. Journal of Harbin Engineering University Vol 44 No.10. Online. Достъпно на: https://www.researchgate.net/publication/375328954_Understanding_Generation_ZThe_New_Generation_of_Learners_A_Technological-Motivational-Learning_Theory [видяно 2025-10-20]
5. Dey, Maitrayee. 2025. Mind Mapping Statistics By Software, Tools and Trends. Online. Достъпно на: https://electroiq.com/stats/mind-mapping-statistics/?utm_source=copilot.com [видяно 2025-12-14]